

De dingen die voorbijgaan

Theater
★★★★★

Deze coproductie is een groots noodlotsdrama, dat in een stijlvolle voorstelling geheel recht doet aan Couperus.

Naar Louis Couperus door Toneelgroep Amsterdam en Toneelhuis Antwerpen, regie Ivo van Hove. Gezien 16.9 in RuhrTriennale, Zeche Zwickel Gladbeck. Daar t/m 24/9; van 8 t/m 22/12 in Stadsschouwburg Amsterdam.

Er wordt prachtig geacteerd, door Katelijne Damen als de jongere Ottillie en Abke Haring als Elly.

Lot en Elly zitten op de grond, kleden zichzelf uit en stoppen aardbeien in elkaars mond. Champagne wordt uitgegoten over borsten en billen, een bus slagroom wordt leeggespoten op naakte lichamen. Onder deze zinnelijke scène klinkt Nina Simone's bezwerende *Wild Is the Wind*. Maar van wilde hartstocht is bij Lot (Aus Greidanus jr.) en Elly (Abke Haring) geen sprake. Ze willen wel en proberen het, maar in hun ogen en lichamen zie je de weerstand al ontluiken.

Deze scène uit *De dingen die voorbijgaan*, de theaterbewerking van Louis Couperus' roman *Van oude mensen, de dingen die voorbijgaan* is het hoogtepunt van een stijlvolle voorstelling die geheel en al recht doet aan wat Couperus in 1904 allemaal beschreef. Namelijk dat het verleden met zijn geheimen altijd een schaduw vooruit werpt, dat familie, huwelijk en gezin slechts schijnzekerheden bieden en dat lust verdamt waar je bijstaat.

Van Hove en Toneelgroep Amsterdam hebben zich drie jaar lang aan Couperus verbonden, op uitnodiging van de RuhrTriennale. Daar was vorig jaar de première van *De Stille Kracht* en dit weekend die van *De dingen die voorbijgaan*; komend jaar volgt *De kleine ziele*. Deze nieuwe coproductie met Toneelhuis Antwerpen is een groots noodlotsdrama dat in volle ernst en volle overtuiging wordt opgevoerd, in een industrieel gebouw dat door Jan Versweyveld is vormgegeven als immense wachtkamer.

In deze smetteloze witte ruimte, door glazen wanden en spiegels afge-

schermd, staan tegen de kant ontelbare stoeltjes geduldig naast elkaar. Daarop nemen de spelers plaats en van daaruit nemen ze deel aan de handelingen. Door hun zwartgrijze kostuums lijken ze weggelopen uit een somber schilderij. Met ernstige blik bewegen ze zich voortdurend groepsgewijs of alleen, voor- en achterwaarts in gestage regelmaat. Deze mise-en-scène is één grote treurmars, een choreografie van eenzaamheid.

Het drama in *De dingen die voorbijgaan* is bekend: de oude Ottillie en haar amant Takma worstelen zestig jaar na dato nog met de dood van haar echtgenoot, die zij samen in een stille nacht in Nederlands-Indië hebben omgebracht. Een crime passionel die de hele familie generaties lang in de greep houdt. Deze erfzonde verspreidt zich als een olievlek over al deze getroebleerde zielen. Lot en Elly zijn de jongste telgen van dit geslacht en hun huwelijk moet dienen als reddingsboei. Maar Couperus heeft daar weinig fiducia in. 'Samenleven met jou... maakt me minder eenzaam. Het is de enige mogelijkheid te vergeten dat we langzaam afsterven', zegt Lot op de dag van zijn huwelijk.

Dat afsterven zien we dan ruim twee uur lang in een fraaie mix van ensemblespel en intieme momenten. Het stokoude duo wordt gespeeld door Frieda Pittoors (Ottillie) en Gijs Scholten van Aschat (Takma). Zij al bijna van de wereld, slechtziend en soms hallucinerend, hij leunend en slapend op zijn wandelstok. Een prachtig stel: Pittoors heeft een grandioze sterfscène en Scholten brengt een stille hommage aan Paul Steenbergen, die Takma speelde, in de televisieserie uit 1975.

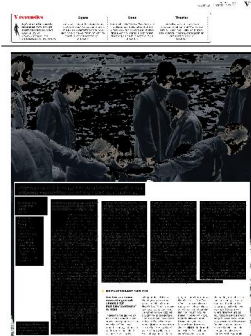
Op een paar uit de bocht vliegende rollen na wordt er prachtig geacteerd,

vooral door Katelijne Damen als de jongere Ottillie en moeder van Lot (zinnelijk-incestueus) en Abke Haring als Elly (lief, gracieus, sensueel). In de kleinere rollen excelleren Hugo Kool-schijn als de vieze oom die aan kleine meisjes zit en Fred Goessens als dokter Roelofsz. Al deze personages hanteren een fraai stijlmiddel: wanhoop en angst worden gesmoord in een kus of omhelzing.

Wat in *De dingen die voorbijgaan* soms wringt, is de bewerking: niet altijd is duidelijk wie wie is in de familie en waarom hij of zij het zo zwaar heeft. Jammer ook dat bij de première hoofdrolspeler Aus Greidanus last had van haperende geluidsapparatuur, waardoor zijn sterke slotmonoloog te snerpend klonk. Niet alleen acteurs, ook theatertechniek is soms ontombaar.

De livemuziek van Harry de Wit met variaties op het tikken van een klok, de geur van aardbeien, de zwarte sneeuw die valt en ook het publiek bedwelmt – dat alles maakt dat *De dingen die voorbijgaan* een vluchtheuvel biedt aan gevoelige, rusteloze zielen. Voor zolang de voorstelling duurt, voor even dus.

Hein Janssen

*De dingen die voorbij-
gaan* door Toneelgroep
Amsterdam en Toneel-
huis Antwerpen.